

2.

A mássalhangzó-rendszerrel kapcsolatos problémák

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

– továbbalakulási lehetőségei

a) szó végén: vokalizáció ($\beta > \underline{u}, \underline{ü}$)

HB. $\chi o m u \beta > \chi o m \underline{ou}$

HB. $\beta o l o \beta > \beta o l \underline{ou}$

a) szó elején: $\beta > v$ (képzés helyének eltolódása)

↓
problematicus!

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

a) szó végén: vokalizáció ($\beta > \underline{u}, \underline{ü}$)

?: még β -s ejtés-e, vagy más mgh-s ($.\beta > .\underline{u}, .\underline{ü}$)?

β olo β > β olou, keserü β ~ keseröü

> a szövegekben még gyakran: β ejtés

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

támogató érvek:

a) helyesírás

u, v, w jel $> \beta, u$ (\ddot{u}, o, \ddot{o}) hang

de: különbségek a mgh -s, msg h-s hangértékek között

HB.: rövid **mgh -t**: u -val **10x**, v -vel 6x jelöl

msh -t: u -val 10x, v -vel **20x**, w -vel 1x

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

támogató érvek:

a) helyesírás

szűkítsük: szóvégekre, szótagvégekre!

*chomuv, mív, uolov, keseruv, miv, tiv, iarov,
bovdug, ovdonia, ovga, ív, iovben, iov, tiv*

> kizárólag v -s jelölés!

> msh-s hangértéket valószínűsít

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

támogató érvek:

a) helyesírás

de: nem lehet írássajátosság?

iv, ov, uv hosszú mgh-t (*ű, ó, ő*) jelölt?

nem valószínű – oka:

– a β etimologikus (eredeti) e szavakban

– hosszú mgh-kat a HB. egybetűsen jelöli

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

támogató érvek:

b) HB. *chomuv*, *keseruv* írott alakja

korábban: $u\underline{u}$, $\underline{u}\underline{u}$ diftongus jele

de: diftongus különböző mgh-kból állhat!

> $u-\beta$, $\underline{u}-\beta$ a szóvég olvasata:

$[χomuβ]$ $[keser\u00fcss\u00fcss]$

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

támogató érvek:

c) HB. *ovga* írott alakja

[oβdźsà ~ ɔudźsà]

d) pozicionális érv

– utána következő szó β -vel kezdődik

chomuv vogmuc, keseruv vola,

miv vogmuc, iarov vogmuc

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

d) pozicionális érv

– vagy más bilabiális msh-val

iovben, tiv bennetuk

↓
következő hang konzerváló hatása!

⇓
 β hangérték a valószínű!

2. Mászhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

β hangérték a valószínű!

de: nem lehet ν is? – NEM

oka:

- bilabiális msh. hat rá
- vokalizáció képessége
- elbeszélő múlt idejű alakok

HB. *tiluto-á, mundo-á* — HB. *χādla-β-á*

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

β hangérték a valószínű!

> hiátusos záródás

luaz, hoas, tue, kues, ruoz

[luász], [hoas], [tüé], [kües], [ruosz]

lovász, havas, töve, köves, ravasz

β olvasandó a szövegekben mai v helyén

2. Mássalhangzó-problémák az ómagyar korban

2. A β problematikája

$\beta > \nu$ képzés helyének eltolódása

- korai ómagyar szövegek határán túl
- ingadozásokat eredményez egy ideig
- msh-rendszerben változás:

f fonetikailag zöngés párja: ν

3. Szomszéd mássalhangzók egymásra hatásának problémája

= hasonulósos jelenségek

1. Zöngéesség szerinti hasonulás

- nem ősi (nem alapnyelvi) eredetű
- magyarban alakult ki (belső fejlemény)
- számolhatunk-e a jelenséggel az ómagyar kor szövegelemlekeiben?

fogódzók:

a) zgs – zgtl. korreláció

b) írástények

3. Szomszéd mássalhangzók egymásra hatásának problémája

1. Zöngéesség szerinti hasonulás

a) zöngés – zöngétlen korreláció

- nagy mértékű a korai szövegekben
- de: sok helyen nem történt meg

HB. *gimilsben*

[dźsimil**cs**ben]

ig fa

[idźs fä]

3. Szomszéd mássalhangzók egymásra hatásának problémája

1. Zöngéesség szerinti hasonulás

a) zöngés – zöngétlen korreláció

b) írástények

– „szabályos” írásmód:

nem jelöli az alkalmi hasonulást

HB. *milostben* *mend paradisumben*

[miloszt**ben**] [mend **p**aradisumben]

ÓMS. *werud hullothya*

3. Szomszéd mássalhangzók egymásra hatásának problémája

1. Zöngéesség szerinti hasonulás

a) zöngés – zöngétlen korreláció

b) írástények

– „szabályos” írásmód:

nem jelöli az alkalmi hasonulást

HB. *milostben* *mend paradisumben*

[miloszt**ben**] [mend **paradisumben**]

ÓMS. *werud hullothya* [βérüd **χ**ullotjá]

3. Szomszéd mássalhangzók egymásra hatásának problémája

1. Zöngéesség szerinti hasonulás

a) zöngés – zöngétlen korreláció

b) írástények

– kódexekben gyakori (kései ómagyar kor) >

– korai ómagyarban is így lehetett

de: írás nem jelöli

oka: korai szövegek nyelvi állapota fejlett

– szókép állandóságára törekvés

3. Szomszéd mássalhangzók egymásra hatásának problémája

1. Zöngéesség szerinti hasonulás

a) zöngés – zöngétlen korreláció

b) írástények

– de: néhány kivétel jelzi a hasonulás létét

ÓMS. *sirou aniath thekunched*

[sírou anyát teküncsed]

= a) 'síró anyát tekintsed'

b) 'síró anyá**d** tekintsed'